

CONVERSA AMB SEBASTIÀ JUAN ARBÓ

Albert Manent*

La gent nascuda a les comarques de l'Ebre té, en general, poca tirada cap a la cultura autòctona. El balanç de mig segle ens confirmaria que només hi hem tingut personalitats aïllades o petits grups culturals, com clarianes enmig d'un bosc hostil, que, d'altra banda, no van tenir temps d'influir en l'hora més reflexiva i propícia. Entre els novel·listes, Sebastià Juan Arbó hi té la primacia i el seu *pathos* l'ha fet sempre mirar, abocar-se cap a Barcelona on ha trobat de debò el tornaveu de les seves inquietuds literàries. Bru, colrat pel sol del Delta, treballant infatigablement en un cafè, conserva, parlant, la puresa del seu dialecte, perquè li faria un dring fals, insincer, empeltar-lo amb afegitons barcelonins: ell és i ha estat així, i li semblaria un tort amagar que és fill de Sant Carles de la Ràpita, on va néixer a l'octubre del 1902. La seva figura d'escriptor es perfeu ja abans de la guerra. Després ens ha donat, però, la seva obra més definitiva: *Tino Costa*. Un atzar històric, que avui ens fa basarda, feu trontollar la seva vida —sempre difícil— d'escriptor aferrat a la ploma. Sense l'esclavitud dels treballs editorials secundaris, la línia d'Arbó com a novel·lista hauria estat més definida i hauria explotat més a fons la pedrera de la terra, del seu terror. Perquè no hi ha cap dubte que la seva obra més genuïna és la de creació i l'escrita en la llengua natural. No m'escau de judicar la seva obra com a crític de novel·la —perquè no en faig—, ho deixo sobretot per a Joaquim Molas, que prepara un estudi de conjunt del novel·lista Arbó. Però sí que vull remarcar la constant, la vivesa dramàtica d'aquest neoruralisme que no em resulta gens anacrònic, perquè l'home de l'Ebre sobre el qual es fonamenta viu dins les normes, les tares, les altiveses, les esperances i els laberints passionals de les seves novel·les.

En aquesta entrevista, Sebastià Juan Arbó ens fa ell mateix la radiografia de les arrels de la seva vocació i de la seva obra.

* MANENT, Albert. 1965. «Conversa amb Sebastià Juan Arbó». *Serra d'Or*, 9: 54-55.

—Com i quan vas començar a escriure?

—Cap a quinze o setze anys. Potser Joan Palau Mayor, després secretari de Pere Rahola, fou qui més influència tingué perquè jo escrivís en català. Ell fou el primer, pel que penso, que donava setmanalment un article en català a la publicació *El Eco de la Comarca*. Jo llavors m'identificava amb un petit grup cultural que, malgrat no trobar ambient ni escalf popular, sentia l'atracció de tot allò que venia de Barcelona. Fins aleshores la influència aragonesa en les nostres comarques era molt forta, baixava Ebre avall. Però això, part del nostre folklore té aquest origen: hi havia la jota, per exemple. Cap als anys vint ja començà a introduir-se la sardana, que, d'altra banda, no s'havia ballat mai al Baix Ebre.

»Els capdavaners locals havien rebut gairebé tots —potser només a excepció de Mestre i Noé— una formació barcelonina. Jo publicava també algun article breu i fins algun vers al setmanari comarcal *El Faro*, d'inspiració republicana, i àdhuc a *El Pueblo*, de Tortosa, aquí en castellà. Però són coses que, en general, preferiria de no recordar. Pels volts del 1919 vaig enviar un poema català al *D'ací i D'allà*, que Carles Soldevila publicà tot seguit. Fou la meua primera col·laboració a Barcelona i, a més, amb un cert to.

—Primeres lectures i influències?

—A quinze anys ja m'havia llegit molts clàssics grecs, Shakespeare, *Crim i càstig*, Racine, etc. I gairebé tots en uns volums que valien quinze cèntims i que publicava l'Editorial Prometeo de València, d'inspiració obrerista. A més a més, jo treballava de meritori en un despatx d'una família francesa, d'origen portuguès, radicada a Amposta, i anomenada Carvallo: gent molt culta que em deixaven sempre un gavadal de llibres i a casa dels quals, tot sentint-los, vaig aprendre el francès. Llavors m'ho empassava tot. Començava la Bíblia i no la deixava fins que l'enllestia. Recordo també, com a curiositat, que demanava tants llibres a l'Editorial Prometeo, que ells mateixos, espontàniament, em feren el descompte de llibreter. Més tard, passat l'any vint, vaig llegir les versions dels clàssics de Carles Riba, els llibres i els articles de Josep Pla, la *Crònica* de Muntaner, que em va fer una gran impressió. Durant l'adolescència primera, de català, de fet, només coneixia coses de Maragall i de Verdaguer i alguna publicació de l'època.

—I quan i per què va venir a Barcelona?

—El grup d'Amposta de què hem parlat vivia de lluny, però amb entusiasme, el clima renaixent de Barcelona. Llegíem sobretot *La Publicitat*. I la

nostra vida pública d'aquell moment ens atreia i ens hi acostàvem dins la nostra pobra mesura. Aleshores, el 1927, empès per la vocació, vaig arribar a Barcelona decidit a llançar-me pel camí de les lletres. Vaig haver de fer tasques de tota mena, moltes d'anònimes: vaig traduir Blasco Ibáñez al català per indicació de Duran i Tortajada. La família també m'ajudava. Sort que vaig topiar amb un home «del llamp», el selvatà Joan Puig i Ferrer, que s'entusiasmà amb els dos manuscrits que jo havia dut d'Amposta sota el braç: *Terres de l'Ebre* i *L'inútil combat*. Aleshores jo escrivia en un català viu, caòtic, en un «estil biològic», com deia Josep Farran i Mayoral, que també fou un dels meus primers protectors.

»Pere Coromines, amic de Soriano Montagut, escultor fill d'Amposta, s'interessà igualment per mi. Amb *Camins de nit* vaig guanyar el premi del Club dels Novel·listes Catalans, i amb *Terres de l'Ebre*, el Fastenrath. Però fins el 1932, que vaig entrar a la Generalitat, no havia tingut una certa base econòmica. Vaig entrar-hi gràcies a Tarradellas, que em mostrà una viva simpatia. I també el «germà Ventura», com l'anomenàvem, m'ajudà força i m'ocupà al seu departament en tasques culturals agraïdes.

—El català literari va ésser una barrera per a vós?

—Al contrari. Primer, de jovenet, havia fet alguna cosa en castellà, però no encaixava gaire amb l'ambient i els diàlegs dels homes de l'Ebre, que jo m'afanyava a transcriure. Aprendre el català literari i emprar-lo com a instrument —ni que fos imperfecte per desconexença— fou per a mi un alliberament, perquè llavors em vaig adonar que reflectia amb autenticitat els problemes de les figures de les meves novel·les, robades a la realitat.

—Vau viure el «cas» Marcel·lí Domingo?

—Sí, fortament. Tenia una personalitat que arrossegava; els seus discursos —que en llur majoria eren en castellà— feien una gran impressió. El «dominguisme» era un fenomen politico-social ben particular per a les terres del Baix Ebre. Amb el temps i el contacte amb Companys i d'altres, Domingo evolucionà cap a un cert catalanisme. A més, un dels seus homes de confiança, Piñana, era d'arrel i de pensament ben nostres. Marcel·lí Domingo era sobretot republicà i alçà un nou corrent a Tortosa i als pobles del Baix Ebre que a la llarga s'enfrontà amb la línia tradicionalista que preconitzava la família Bau i que tenia, en el seu camp, una gran empenta.

—Parlem de la vostra obra. Com veieu la possible influència russa en les vostres novel·les?

—És més aviat una coincidència de temes i de «dramatisme moral». Abans de llegir els russos m'havia empassat els grecs i alguns francesos com Zola. Més que influència russa, el que s'endevina, per exemple, a *Terres de l'Ebre* és una influència de Blasco Ibáñez. Més tard vaig llegir a fons els russos, que em van impressionar seriosament.

—En escriure, teniu una preocupació tècnica?

—Dono poca importància a la tècnica: m'interessen més les coses, la substància...

—Sense la guerra, hauríeu estat un escriptor bilingüe?

—No ho crec pas. Les dificultats per a viure m'empenyeren a escriure la biografia de Cervantes, el meu primer llibre en castellà, del qual han sortit unes quantes edicions.

—Quins són els temes fonamentals de les vostres obres?

—Les novel·les catalanes s'inspiren en la terra nadiua. Molts temes els vaig viure quan treballava al despatx d'Amposta. La casa venia adobs, i sempre hi entraven pagesos que contaven drames curiosíssims, punyents. Jo solia passejar amb ells i els feia parlar. Les novel·les en castellà són més aviat de tema ciutadà. Un crític ha escrit recentment que m'escauen més els temes rurals que els de ciutat. Després he fet també biografies de contemporanis, més o menys: Verdaguer, Baroja...

—Us han traduït?

—Sí; les meves principals obres catalanes han estat publicades en castellà. I també han estat traduïdes al francès i altres llengües. Del *Cervantes* n'hi ha mitja dotzena, d'edicions estrangeres.

—Què prepareu actualment?

—Tres novel·les i un llibre de contes. Són: *L'espera*, que sortirà aviat al «Club dels Novel·listes»; *La masia*, contractada amb la Selecta, i que és una novel·la llarguíssima, la més llarga de totes fins ara. I tinc el projecte de donar en una tercera novel·la la vida d'uns homes de l'Ebre, que són més o menys furtius —pescadors i caçadors— i que la gent anomena *Els matuters*, títol també de l'obra. Els contes, en premsa, són les *Narracions del Delta* (Selecta). Tinc també unes memòries en preparació.

—Com valoreu el nostre panorama cultural?

—El nucli principal és, naturalment, Tortosa, on hi ha un parell de grups joves incorporats plenament a la nostra cultura. A més a més, grans figures com el canonge Manyà, mestre de tres generacions, Artur Bladé, que

ha escrit uns meravellosos llibres vigilants sobre Benissanet. A Amposta hi ha també un nucli de lectors actius, entre els quals vull esmentar Jacint Ferrer, que continua publicant setmanalment un article en català a la revista local. I un altre a Sant Carles de la Ràpita, el meu poble. Els nuclis creixen, doncs, esperançadorament...